

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060308

DOM
2020-03-18
Stockholm

Mål nr
M 4564-19

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2019-04-03 i mål nr M 1009-18, se bilaga A

PARTER

Klagande

Miljö- och byggnadsnämnden i Luleå kommun

Motparter

1. AG

2. HG

SAKEN

Förbud att släppa ut avloppsvatten till avloppsanläggning på fastigheten XX i Luleå kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Miljö- och byggnadsnämnden i Luleå kommuns beslut 29 januari 2018, dnr M-2016-2972-3, om förbud mot utsläpp av avloppsvatten. Tidpunkten då förbudet börjar gälla flyttas dock fram till den 1 september 2020.

Dok.Id 1550756

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Miljö- och byggnadsnämnden i Luleå kommun har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa nämndens beslut att förbjuda utsläpp av avloppsvatten på den aktuella fastigheten och i andra hand att målet ska återförvisas till nämnden för vidare handläggning.

AG och **HG** har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Parterna har i allt väsentligt åberopat samma grunder och omständigheter till stöd för sin respektive talan som i underinstanserna.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Enligt 2 kap. 3 § miljöbalken ska alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Med miljöfarlig verksamhet avses enligt 9 kap. 1 § miljöbalken bl.a. utsläpp av avloppsvatten i mark, vattenområden eller grundvatten. Enligt 9 kap. 7 § ska avloppsvatten avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer.

Kraven i 2 kap. 3 § miljöbalken gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem (2 kap. 7 §). Vid den proportionalitetsbedömning som ska göras enligt 2 kap. 7 § ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. Det är verksamhetsutövarens ansvar att visa att de krav som följer av 2 kap. miljöbalken är uppfyllda (2 kap. 1 §).

Regleringen i 2 kap. 3 § andra stycket innebär att redan risken för att en verksamhet

eller en åtgärd kan motverka miljöbalkens mål medför krav på försiktighetsmått, se prop. 1997/98:45, Del 1, s. 209 f.

Vid prövningen av en enskild avloppsanläggning ska enligt praxis hänsyn tas till förhållandena i det större område inom vilket den aktuella fastigheten ingår och beaktas vad följden skulle bli av en generell utbredning av avloppsanläggningar liknande den som prövas (se t.ex. rättsfallen RÅ 1994 ref. 59 samt MÖD 2006:27 och 2006:53).

Av utredningen i målet framgår det att det finns en överhängande risk att enskilda avlopp påverkar dricksvattenbrunnar på Hertsölandet negativt. Luleå kommun planerar att ansluta fastigheterna till det allmänna avloppsnätet först år 2028–2032. En sådan anslutning är därmed så avlägsen att det inte finns förutsättningar att, i avvaktan på att den kommer till stånd, ge avkall på de miljö- och hälsoskyddsmässiga krav som normalt gäller för enskilda avloppsanläggningar. Att kommunen, måhända, borde ha agerat tidigare för att åstadkomma en kommunal lösning på avloppssituationen i området kan alltså inte tillmätas någon betydelse vid prövningen av om befintliga anläggningar uppfyller de krav som följer av miljöbalken. Frågan om nämnden haft fog för att förbjuda fortsatt användning av avloppsanläggningen på AG och HG fastighet ska bedömas med dessa utgångspunkter.

Den i detta fall aktuella avloppsanläggningen tar emot såväl WC- som BDT-vatten. Vid nämndens tillsyn och inspektion, som har utförts i enlighet med Havs- och Vattenmyndighetens anvisningar och som Mark- och miljööverdomstolen inte finner skäl att ifrågasätta, har flera brister konstaterats. Bland dessa brister noterar Mark- och miljööverdomstolen särskilt att anläggningen var överfull och visade tydliga tecken på slamflykt med slamrester högre upp längs väggen i slamavskiljaren och på väggarna i fördelningsbrunnen. Det fanns inget utloppsrör från markbädden. Risken för att dessa brister har orsakat igensättning och försämrad infiltrationskapacitet i markbädden framstår som hög. Att AG och HG vidtagit vissa åtgärder efter nämndens inspektion (rengöring av brunnarna, justering av reglerventiler, spolning av markbädd och förlängning av luftningsrör) leder inte till någon annan bedömning i fråga om markbäddens funktion. Under sådana förhållanden får risken för

att otillräckligt renat avloppsvatten ska orsaka skada i omgivningen bedömas som hög. Mot bakgrund av den rådande va-situationen på Hertsölandet och då framför allt det faktum att utsläpp riskerar att förorena det grundvatten som förser bostadsområdet med dricksvatten framstår det sammantaget som motiverat att förbjuda fortsatt användning av anläggningen i dess nuvarande utformning. Att fastigheten för närvarande används endast för fritidsboende förändrar inte den bedömningen eftersom det är en situation som snabbt kan förändras. Inte heller den omständigheten att området ska anslutas till det kommunala va-nätet påverkar bedömningen eftersom en sådan anslutning ligger förhållandevis långt fram i tiden. Mot denna bakgrund finner Mark- och miljööverdomstolen vid en samlad bedömning att nämnden har haft fog för sitt beslut om förbud mot utsläpp till den befintliga avloppsanläggningen. Mark- och miljödomstolens dom ska ändras i enlighet härmed. Eftersom tidpunkten för förbudets inträde har passerats bör den flyttas fram enligt vad som framgår av domslutet.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löf och Gösta Ihrfelt, tekniska rådet Mikael Schultz samt hovrättsrådet Ralf Järtelius, referent.

Föredragande har varit Liselotte Haraldsson.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2019-04-03
meddelad i
Umeå

Mål nr M 1009-18

PARTER

Klagande

1. AG

2. HG

Motpart

Miljö- och byggnadsnämnden, Luleå kommun

ÖVERKLAGAT BESLUT

Beslut av Länsstyrelsen i Norrbottens län den 6 mars 2018 i ärende nr 505-2086-2018, se bilaga 1

SAKEN

Förbud att släppa ut avloppsvatten till avloppsanläggning på fastigheten Luleå, XX

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar länsstyrelsens beslut och upphäver det förbud som Miljö- och byggnadsnämndens i Luleå kommun beslut den 29 januari 2018, dnr M-2016-2972-3, innehåller.

Dok.Id 308080

Postadress
Box 138
901 04 Umeå

Besöksadress
Nygatan 45

Telefon
090-17 21 00

E-post: mmd.umea@dom.se
www.domstol.se, Info om vår
personuppgiftsbehandling:
www.umeatingsratt.domstol.se eller kontakta
oss

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

BAKGRUND

Miljö- och byggnadsnämnden i Luleå kommun (nämnden) inventerade under maj och juni 2016 enskilda avlopp på Hertsölandet, däribland avloppet på AG och HG fastighet XX. Med anledning av resultatet av tillsynsbesöket beslutade nämnden den 29 januari 2018 att förbjuda AG och HG att från och med den 30 november 2019 släppa ut spillvatten från WC (vattentoalett) och BDT (bad, disk, tvätt) till den befintliga avloppsanläggningen. På aktuell fastighet finns det en trekammarbrunn med efterföljande fördelningsbrunn och markbädd med ett utlopp längst ner på tomten till ett dike.

AG och HG överklagade nämndens beslut till Länsstyrelsen i Norrbottens län (länsstyrelsen), som i beslut den 6 mars 2018 avslog överklagandet.

AG och HG har därefter överklagat länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

Under målets handläggning i mark- och miljödomstolen har länsstyrelsen med stöd av 51 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (AVL) beslutat att för Hertsölandet förelägga Luleå kommun att enligt 6 § i ovan nämnda lag senast den 31 december 2032 bestämma verksamhetsområde samt tillgodose behovet av vattentjänster gällande dricksvatten och spillvatten genom en allmän anläggning. Tidsangivelsen överensstämmer med Luleå kommuns va-plan, där det bl.a. uppges att Hertsölandet beräknas kunna anslutas under tidsperioden 2028-2032.

Mark- och miljödomstolen avgör idag sex mål som alla gäller avlopp på fastigheter på Hertsön.

YRKANDEN & GRUNDER

AG och HG har, som mark- och miljödomstolen uppfattar deras talan, i första hand yrkat att länsstyrelsens beslut ska ändras och att nämndens beslut ska upphävas. I andra hand har de yrkat att mark- och miljödomstolen ska pröva

alternativt återförvisa frågan om beslutet ska ändras på så sätt att anläggningen ska vara förbättrad och färdigställd senast inom fem år och inte som meddelat inom två år, den 30 november 2019.

Som grund för sitt överklagande har de i huvudsak uppgett följande.

Avloppsanläggningen är inte bristfällig eftersom den har åtgärdats efter avloppsinventeringen i enlighet med redovisning till kommunen den 28 november 2016. Nämnden har anfört att ”markens gradient gör att en även fungerande anläggning kommer att kräva ett ansevärt avstånd till nedströmsliggande vattentäkter (< 50 m)”. Fastigheten är 48 meter lång och har inte några ”nedströmsliggande vattentäkter”. Fastighetsägarna nyttjar fritidshuset högst 30 dygn per år. Utifrån det presenterade materialet i målet kan konstateras att Luleå kommun rimligtvis borde vara skyldig att anordna i vart fall avlopp till området. Nämndens tidigare beslut kan därför inte anses vara rimligt.

Som grund för andrahandsyrkandet har de anfört att länsstyrelsen valt att inte pröva frågan om anläggningen kan vara förbättrad och färdigställd senast inom fem år och inte som meddelat inom två år, 30 november 2019.

Miljö- och byggnadsnämnden anser att beslutet inte ska ändras.

UTREDNINGEN

Nämndens inspektion 2016

Vid inspektionen kunde följande konstateras. Slamavskiljaren som skulle bestå av tre kamrar var överfull eftersom man inte kunde se några väggar i slamavskiljaren. Det hade också varit betydligt mer slam i brunnen då det var slam upp efter kanterna i brunnen. Därefter kunde man se i fördelningsbrunnen att också den varit överfull då det var torkat slam efter väggarna. Det syntes även en oljefilm på vattenytan i fördelningsbrunnen. Efter fördelningsbrunnen ska det enligt ritningen finnas en markbädd med ett utloppsrör ut i dike. Miljöinspektörerna kunde inte se något utloppsrör och inte heller fanns några luftningsrör i markbädden.

Inspektionen dokumenterades med bilder som visar insidan av slamavskiljaren och fördelningsbrunnen.

I nämndens information om resultat av avloppsinventeringen, daterad 16 januari 2018, framgår bland annat följande om förutsättningarna i området. Erfarenheter från inventeringen tyder på höga grundvattennivåer under perioder samtidigt som marken ofta är förhållandevis tät. Det innebär att anläggningar med infiltration i mark på många platser inte är lämpliga. Detta i kombination med svårigheten att klara skyddsavstånd mellan avloppsanläggning och närliggande dricksvattenbrunnar gör att miljö- och byggnadsförvaltningen bedömer att VA-frågan inte kan lösas inom varje enskild fastighet.

Efterföljande åtgärder

Den 28 november 2016 inkom AG och HG med en beskrivning av genomförda åtgärder på avloppsanläggningen. Enligt inlämnade uppgifter har båda brunnarna rengjorts, reglerventilerna justerats, markbädden har spolats och luftningsrören har förlängts så de är väl synliga ovan mark. Efter åtgärderna är det enligt fastighetsägaren stabila nivåer i både trekammarbrunnen och fördelningsbrunnen. Foton av insidan brunnarna bifogades.

Nämnden bedömde trots vidtagna åtgärder att den efterföljande markreningen inte uppfyller kraven på rening enligt 9 kap. 7 § miljöbalken. Det räcker inte med att infiltrationen tar undan vatten från fördelningsbrunnen för att uppnå lagkravet. Den biologiska nedbrytningen som sker är beroende av syre för att fungera. En bädd som utsatts för syrefria förhållanden under en längre tid slammar igen. Att spola rent rören återger inte bäddens ursprungliga funktion vid reducering av näringsämnen och patogena bakterier. Länsstyrelsen har instämt i nämndens bedömning.

DOMSKÄL

Det finns inte anledning att betvivla nämndens uppgift att den allmänna va-situationen på Hertsölandet är sådan att enskilda avloppslösningar inte alls eller endast med svårighet kan konstrueras så att de inte medför risker för framför allt

människors hälsa. I en sådan situation är den väg som anvisas av lagstiftningen att kommunen snarast ska se till att behovet av avlopp i området tillgodoses genom en allmän va-anläggning (6 § AVL).

Som anges ovan planerar Luleå kommun inte att ansluta fastigheterna på Hertsölandet till det allmänna avlopps nätet förrän under perioden 2028-2032. Länsstyrelsen i Norrbottens län har i sitt föreläggande godtagit kommunens tidsplanering. I ett sådant läge är det mark- och miljödomstolens uppfattning att kommunen inte kan välja att i stället hantera situationen genom att utfärda ett stort antal individuella förbud som huvudsakligen grundas på den allmänna va-situationen i området. I stället måste det krävas att varje förbud kan underbyggas med utredning som visar att det specifika avloppet är sådant att det inte kan användas utan risker för människors hälsa eller miljön.

I det här fallet grundas förbudet på en inspektion ungefär ett och ett halvt år tidigare där nämnden funnit bl.a. överfulla brunnar och inte kunnat hitta några utloppsrör eller luftningsrör. Fastighetsägarna har dock vidtagit åtgärder, men nämnden har ansett att ett förbud ändå är motiverat med hänvisning främst till vad mark- och miljödomstolen uppfattar som spekulationer omkring en eventuellt igenslammad markbädd.

Till den nu aktuella avloppsanläggningen släpps både WC-vatten och BDT-vatten. WC-vatten innehåller vanligen högre halter av patogena mikroorganismer än BDT-vatten vilket normalt också ställer högre krav på reningsmetod. Den nu mottagande anläggningens utformning med slamavskiljare, fördelningsbrunn och markbädd är en vanligt förekommande reningsmetod för enskilda avlopp på framförallt äldre bebyggelse.

Nämnden har utifrån de iakttagelser som gjorts vid inspektionen dragit slutsatsen att markbädden inte uppfyller den ursprungliga funktionen vid reducering av näringsämnen och patogena bakterier. Domstolen är tveksam till om det utifrån ett enda inspektionstillfälle kan dras en sådan slutsats. En hög slamnivå skulle kunna

inträffa vid enstaka tillfällen, exempelvis i samband med en extrem vårflod, men markbädden kan med stor sannolikhet ändå ha en god eller i vart fall tillräcklig funktion efteråt. I förevarande fall har fastighetsägarna dessutom vidtagit olika åtgärder och menat att flödet genom slamavskiljare och fördelningsbrunn efter det varit stabilt.

Nu aktuell avloppsanläggning nyttjas maximalt 30 dygn per år vilket får bedömas som en relativt begränsad period. Vidare utgör husen på fastigheten den bebyggelse som ligger närmast älven i nedströmsområdet mot älven och det finns inga, vad som i vart fall framkommit, vattentäcker nedströmsliggande från avloppsanläggningen. Det har heller inte framkommit att det finns andra dricksvattenbrunnar på fastigheter åt andra håll än nedströmsriktningen mot älven som riskerar att förorenas från nu aktuell anläggning. Det har heller inte framkommit att det skulle finnas någon badplats just nedströms i älven.

Domstolen bedömer utifrån detta att det inte finns någon uppenbar risk för kontaminering av patogena mikroorganismer från den nu aktuella avloppsanläggningen. Det har heller inte framkommit skäl till att bedöma att näringsämnen eller andra ämnen från avloppsanläggningen utgör en miljömässig risk för olägenhet i recipienten, i vart fall inte inom någon närtid.

Med hänsyn till vad som har sagts ovan anser mark- och miljödomstolen inte att utredningen i målet utgör tillräckligt underlag för ett förbud att använda avloppet. Nämnden har således saknat fog för sitt beslut. Länsstyrelsens beslut ska därför ändras på så sätt att nämndens beslut att förbjuda AG och HG att använda avloppet upphävs.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 24 april 2019.

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Patrik Södergren, tekniska rådet Camilla Wolf-Watz samt de särskilda ledamöterna Stefan Marklund och Sara Rindeskog. Målet har föredragits av tingsnotarien Isabelle Hörnfeldt.